

et efficax, quod per os reverendissimi Viri auri-
bus meis infusum, penetralibus cordis mei ar-
rham bonæ spei hujus qua **1219** feror, indidit,
prosperos in hoc itinere successus præstabit;
vos tantum quod præcipio, implere curate. » Ita-
que gestario inter duos equos composito, in eo
collocatur, et non sine grandi miraculo a finibus
orbis per tanta terrarum spatia, per tot maris et
fluminum pericula Claram-Vallem pervenit, ibique
in infirmitorio aliquandiu recubans, in bona con-
fessione spiritum exhalavit. Accepit vero deside-
rata sepulturæ locum juxta beatæ memoriæ domni
benedicti Humberti tumbam, qui eum familiariter
in vita sua dilexerat. Cujus decessum cum rex
Sueciæ comperisset, cum gemitu protestatus est
regnum et terram suam dignam non fuisse, ut in
ea tanti viri sacra ossa requiescere debuissent.

CAPUT XXVIII.

*De felicissima morte sancti patris Bernardi, et opera-
tione miraculorum eidem per abbatem Cisterciensem
inhibita.*

58. Dilectus Deo et hominibus venerabilis pater
Bernardus, dum in Clara-Valle sua feliciter consum-
masset dies suos, plenus dierum, sed plenior virtum,
requievit in pace: ad cujus exitum episcopi
et abbates, alique religiosi viri multi convenere.
Cumque biduum exsequiæ celebrarentur, tanta
multiudo hominum convenit, ut pene nulla episcopis,
nulla fratribus reverentia haberetur. Nam gratia sa-
nitatum quæ affuerat vivo, nunquam recessit a de-
functo. Cum enim sanctum corpus sacerdotalibus
indumentis decenter ornatum, revelata facie, ma-
nibus quoque discoopertis in medio positum esset,
frater quidam diuturno et gravi morbo epilepsiæ
detritus, reverenter et humiliter accedens, Patrem
sanctum, tanquam adhuc viventem, lacrymosis præ-
cibus, ut sui miseretur, orare cœpit. Nec poterat
pius Pater adhuc in medio filiorum positus, tam
gravem filii sui calamitatem dissimulare; sed tan-
quam diceret, « Filii, ego dormio, et cor meum vi-
gilat; » continuo quod petebatur, per gratiam Dei
concessit. Nam ex illa hora frater idem perfecte
convaleuit, et Abbatem sanctum vivere post mortem
felici experientia didicit. Pridie etiam quam recon-
deretur pretiosissimus ille thesaurus, puer quidam
de proximo viculo advenit, præ siccitate nervorum
aridum habens brachium et manum contractam:
cujus ætati et debilitati, qui præsentem aderant,
compassi, tanto hunc fiducialius ad sacri corporis
tactum invitare post horam orationis nonam,
quanto id minus innocens ætas per se præsumere
audebat. Ubi vero brachium aridum brachio sancto,
et manus contracta manui benedictæ applicata est,
repente vigore naturæ redeunte, brachium conva-
luit, et manus libere extendens, et reflectens digitos
sub oculis totius multitudinis, quæ sacrum funus
quaquaversum circumdederat, perfectæ sanitati res-
tituta est. In cujus curatione tantus illico factus
est clamor omnium qui aderant, vociferantium in

laude Dei, ut vix eum potuerit fratrum disciplina
reprimere. Superveniente nocte allatus est alius
toto corpore debilis, procubuit loculo, et coram
psallentibus erectus est, et deductus ad altare.

59. Enimvero dominus Cisterciensis, qui cum
pluribus aliis abbatibus sui Ordinis ad exsequias
Viri Dei venerat, considerans tantam importunita-
tem tumultuantis populi, et ex præsentibus futura
conjiiciens, vehementer timere cœpit, ne, si, cre-
brescentibus signis, tam intolerabilis turba populo-
rum concurreret, eorum improbitate disciplina per-
iret Ordini, et sanctæ religionis fervor in eodem
loco tepesceret. Quapropter habita super hoc deli-
beratione, reverenter accedens, per virtutem obe-
dientiæ, ne signa ulterius faceret, inhibuit. Sed
cum dicitur Apostolus de Domino nostro Jesu Chri-
sto, quia factus est obediens Patri usque ad mor-
tem (*Philip. II. 8*); et ipsius exemplo Legislator
noster sanctus Benedictus obedientiam nobis usque
ad mortem in regula proponat (*Cap. 7*): sancta et
vere humilis anima Patris nostri, mortali homini
etiam post mortem carnis obediens fuit. Nam signa
quæ tunc jam radiare cœperant, ita cessavere, ut
ex illa die et deinceps nunquam publica miracula
facere visus sit, **1220** licet quibusdam fidelibus,
præcipue sui Ordinis fratribus, pro variis incom-
moditatibus ad se clamitantibus usque hodie deesse
non possit. Namque sola illa signa, quæ discipli-
nam Ordinis per turbas concurrentium populorum
minuerent, domnum Cisterciensem fieri noluisse,
manifestum est.

60. Evolutis dehinc post transitum beati Viri
pluribus annis, erat in partibus Italiæ matrona quæ-
dam, quam correptam spiritus malignus atrociter
vexare cœpit. Quo tam lamentabili casu propinqui
et amici ejus vehementer consternati, si quid re-
medii foret, sedula meditatione pensare cœperunt.
Erat autem in vicinia eorum cœnobium quoddam
Ordinis Cisterciensis: et sicut mentibus in angustia
constitutis spes undecumque concepta solet parere
fiduciam, ad eandem domum dæmoniacam illam
causa curationis ducere communi consilio decre-
verunt. Quod et factum est. Sistitur misera ad por-
tam, et aliqui ex simul comitantibus, qui tantum
malum abbati et fratribus nuntiarent, opemque fla-
gitarent, mittuntur. Abbas vero quosdam de senio-
ribus, quos magis noverat spirituales, assumens,
cum cruce dominica et sanctorum reliquiis egredi-
tur ad patientem. Cumque malignus ille spiritus
per Domini crucem et sacra sanctorum pignora
conjuratus non moveretur, recordatus est abbas se
habere venerandas reliquias de capillis et barba
sancti Bernardi, quos eodem, ni fallor, anno ad
capitulum vadens, in Clara-Valle pro benedictione
acceperat, et ad tutelam continue secum ferebat:
et nihil dicens, manus sub cuculla silenter misit,
quatenus extractis his reliquiis dæmonem per has
urgeret. Quod pesifer ille lynceis oculis deprehen-
dens, cœpit continuo scabellum pedibus tenere,

sputa jacere, totius quoque corporis indecenti
motu, quid intus pateretur, prodebat invitus; et
erumpens in vocem: « Eia, inquit, abbatule, quid
vis facere? quid modo mali contra me sub illa
veste tua machinaris? Frustra niteris, incassum la-
boras; serva Bernardum tuum, nec enim proficies
quidquam. » Dicente vero abbate, « Per Domini gra-
tiam, et hujus sanctissimi Viri merita modo egre-
dieris; » ille respondit: « Quid? an excidit tibi quod
prohibitum est ei signa facere? Hoc ergo sciens,
securus in hoc meo domicilio requiesco. » Audiens
ergo abbas et fratres, qui cum eo erant; hæc verba,
valde mirati sunt, quod scilicet spiritus nequam in-
terdictum illud in scutum suæ defeusionis tam ce-
leriter invenit. Hæc nos de virtutibus beati Ber-
nardi abbatis breviter perstrinximus, Domini mi-
sericordiam postulantes, quatenus dulcissimi Pa-
tris meritis et precibus nos ab omni malo custo-
diat, et post tanti patroni sacra vestigia divinæ
gratiæ spicas legentes, æternæ vitæ participio non
fraudari concedat.

CAPUT XXIX.

*Epilogus librorum de vita et gestis sancti patris
Bernardi.*

61. Fortissimorum athletarum Christi, virorum
in Ordine Cisterciensi illustrium, dux et signifer
exstitit beatæ memoriæ dominus Stephanus, qui de-
cimo anno instituti Ordinis Cisterciensis, pastoralis
curæ officium in eadem domo suscipiens, et propa-
gandæ religionis desiderio fervens, cum per conti-
nuos quatuordecim annos paucitatis suæ tedio tam
ipse, quam fratres ejus vehementer afflicti fuis-
sent; quinto decimo demum anno, divina desuper
aspirante gratia, nostris temporis apostolum beatis-
simum Bernardum cum turba fratrum et sociorum
ejus ad tirocinii spiritualis probationem suscipere
meruit, Domino ad dilatandum Cisterciensem Or-
dinem per universas occidentis plagas, ex die
illa et deinceps, copiosissimam dante benedictio-
nem. Iste reverendissimus pater Stephanus post
aliquantos annos fratres beati Bernardi ad ædifican-
dum domum Claræ-Vallis mittens, ipsum venera-
bilem virum sanctum Bernardum, in juvenili adhuc
ætate constitutum, sed sapientiæ et religionis ma-
turityte multos canos transcendentem: ideoque re-
verendum, illis abeuntibus præfecit abbatem; jam
tunc, ut credimus. Spiritu revelante prænoscentem,
quantæ proceritatis, quantæque pulchritudinis ce-
drus illa futura esset in **1221** paradiso Ecclesiæ
Dei, quantæ etiam multitudinis cœtus, ex diversis
mundi partibus collectus, sub umbra condeusarum
frondium, id est multiplicium meritorum ejus,
ab æstu carnalium illecebrarum foret refrigeran-
dus.

62. Sed quis æstimare sufficiat, quam grandis
multitudinis fuerit beatorum ille cœtus, vel ex quam
diversis provinciis et insulis coadunatus? Nempe,
ut de mediterraneis Italiæ, Germaniæ, Galliæque
provinciis taceam, ipsæ extremæ insulæ Hiberniæ,

Britanniæ, Daciæ et Sueciæ, quæ finem orbis fa-
ciunt, ad hunc cœtum perficiendum crebras per-
sonas mittebant; et propter Abbatem sanctum etiam
locum sanctum celebri devotione venerabantur. Ut
etiam de Conversis taceam, quorum longe copiosior
erat numerus, quam monachorum; post decessum
beati Viri simul in uno loco reperti libelli profes-
sionum octingenti octoginta octo, exceptis quam-
pluribus aliis, qui negligentia et longinquitate tem-
poris dilapsi, non poterant inveniri. Ubi vero ali-
qui de hoc sacro cœtu, disciplinæ vomere exculi,
virtutumque seminibus receptis adeo profecissent,
ut jam fructificare, aliisque prodesse posse spera-
rentur; sicut ex diversis regionibus colligebantur,
ita etiam mox ad diversas regiones causa ædifican-
dorum cœnobiorum emittebantur. Sicque fiebat, ut
licet persæpe nonagenarium, nonnunquam vero
centenarium numerum excederent Novitii; nun-
quam tamen sacer ille conventus nimie multitu-
dinis angustias pateretur.

63. Sanctæ recordationis dominus Henricus, Vitæ-
Scholæ, quod est cœnobium in Dacia de linea
Claræ-Vallis, primus abbas, referre solebat, quia
cum esset Novitius in Clara-Valle, et nonaginta ti-
rones in cella probatoria sub disciplina beati Ber-
nardi instituerentur; quadam vice discumbentibus
eis intravit ad visitandos filios suos idem piissimus
Pater, quem sequebatur. Conversus cum sporta in-
ciso caseo plena: et accedens ad præfatum Hen-
ricum, qui tunc Prior Novitiarum erat, dulcissima
manu sua frustum casei posuit ante eum, commo-
nitorium hoc verbum dicens: « Frater, comede;
grandis enim tibi restat via. » Dehinc fidelis minister
magni illius Patrisfamilias, qui faciet servos suos
discumbere, et transiens ministrabit illis, per ante
universos Novitios transiens, ac singulis pitantiam
charitatis porrigens, eundemque sermonem per-
singulos repetens, et corpora eorum jucunde refecit,
et mentes ad sollicitudinem arctæ et angustæ viæ,
quem terere cœperant, excitavit. Licet vero fre-
quenter viri virtutum de sacro collegio Claræ-Vallis,
ad propagandam Cisterciensis Ordinis disciplinam,
per distincta orbis climata emitterentur; nunquam
tamen aut Iberici æstus, aut Scythici frigoris hor-
ror, seu altera quælibet inclementia cœli, animos
eorum inclinare poterat, ut non formam Ordinis,
quam in Clara-Valle didicerant, in habitu et victu,
cæterisque corporis necessariis virili constantia
retinerent, pulchre Horatianum illud sibi vindicantes:

Constantes animi, quos non locus alterat alter.

64. Nec solum diversarum provinciarum episcopi
et magnates cœnobio de disciplina Viri Dei in suis
regionibus fundari postulabant, sed etiam superba-
rum urbium populi ex discipulis ejus archiepisco-
pos et episcopos sibi eligebant: felices se arbitran-
tes, si de tantæ perfectionis fonte, pastores anima-
bus suis providere potuissent: cum tamen perfectæ

eiusdem multitudinis perfectissimus institutor hanc apud Deum et homines specialem gratiam obtinisset, ut cum dignissimus esset cogi, et aliquoties in archiepiscopum vel episcopum electus fuisset, minime tamen de amica sibi paupertate raptus, dignitatis huius apice contra voluntatem suam insigniri cogerebatur. Sed quare nos ista de cæteris urbibus replicamus, cum ipsum caput mundi, ipsa quæ est cæterarum omnium Ecclesiarum mater, sancta Romana Ecclesia, de hac humili societate, de hac beati Bernardi disciplina, summum Pontificem in plenitudinem potestatis assumpserit, et ipsa apostolica curia cardinales aliquos in partem sollicitudinis adsciverit? Tua sunt hæc, Christe Domine, opera, qui glorificantes te, et mandatis tuis obsecundantes, ita glorificas, ut servi tui, qui secundum præceptum Apostoli, subjiciunt se omni humanæ creaturæ propter te (*I Petr. II, 13*), pleno pietatis iudicio super omnem mortalem naturam, exaltemur a te.

1222 65. Cæterum postquam Clara illa Vallis primum et clarissimum Abbatem suum post unum et triginta annos ad superni Imperatoris transmisit palatium, ut jure tanto esset potentior ad subveniendum, quanto summæ Majestatis faciem vicinius contempleretur; per sanctos successores ejus, sanctæ religionis vigor conservatus, in eadem gloriosa domo illibatus, duravit, sicut in temporibus venerabilis ac Deo digni viri domini Petri (*137*) ejusque successoris domini Garnerii, postea Lingonensis episcopi, divina favente gratia nobis probare concessum est. Testis enim nobis est Dominus, quia cum in Clara-Valle disciplinis claustralibus et sacri Ordinis observantiis subditi essemus, tantum ibi religionis et gravitatis, tantumque puritatis et honestatis vidimus, ut sæpius in gratia Dei exsultantes dicere-mus in cordibus nostris, quia si ipse legislator noster beatissimus Benedictus, cujus Regulam professi sumus, in carne viveret, et per seipsum sanctum illum conventum regeret, districtius sacri Ordinis instituta in illo loco observari non potuissent, Incuria nempe vel levitas seu dissolutio, quæ est ruina Ordinis, locum ibi penitus non habebant: sed vernantium virtutum, fraternæque charitatis æmulatio ibi sancta vigeat quodque magis mirum est, adhuc singulos austeriori aliqua castigatione cogere prælatis opus non erat, quia quasi hæreditaria successione ad se transmissam tenebat sancta illa congregatio, vitia declinare, et virtutibus operam dare. Vidimus ibi etiam ex discipulis beati Bernardi seniores, morum gravitate, religionis integritate, prudentia et simplicitate reverendos; beatæ memoriæ domnum Gerardum Priorem, domnum Gaufridum ejusdem sancti Viri notarium, plurimumque ad eo dilectum dominum Hugonem de Monte-Felici, dominum Petrum Catalaunensem, cæterosque tam monachos, quam conversos, qui a temporibus beati Viri, usque ad nostram ætatem durantes, et exem-

(137) Postea abbas ordine octavus, anno 1181.

A plurimam devotionis et fervoris reliquo corporis sanctæ illius fraternitatis effecti, facile in sua amabili conversatione monstrabant, quantæ perfectionis plenitudo in Clara-Valle primis diebus affulserat; quandoquidem paucorum seniorum strenuum in sacri Ordinis observantiis exercitium, paucorum admodum devotio potuerit imitari.

66. Sed ecce dum de puritate religionis, quæ non solum in Clara-Valle, sed etiam in Cistercio, cæterisque bene ordinatis domibus Cisterciensis Ordinis multos ad culmen perfectionis primis diebus provexit, loquimur; quid a præfato venerabili viro domno Gerardo Priore in capitulo Clara-Vallis aliquando audivimus, non sine multo timore et tremore reminiscimur. Is namque dum quadam vice ad morum gravitatem, disciplinæque custodiam, melliflua nos admonitione adhortaretur, asserebat anteriori tempore animas fratrum defunctorum cuidam spirituali viro, ejusdem cœnobii monacho, visibiliter apparuisse, seque pœnalibus locis deputatos, miserabili querimonia prodidisse: non quia gravius aliquod peccatum commisissent, sed quia quotidianas negligentias vitare minore sollicitudine, quam oportuerat, curassent. Si ergo beatis illis temporibus, quibus negligentia vix per rimulas intrabat, rubiginem culpæ, districti Judicis animadversio pœnalis, nimiumque molesta rasura abradebat: quid de nostrorum temporum miseria sentiendum, et quando negligentia non jam per rimulas, sed per rimas, vel potius per rupturas tepiditatis irrumpit? Quapropter, ne forte post negligentiam et torporis incuriam mors malitiæ et iniquitatis intret per fenestras nostras, quoniam tempus, quod omnia consumit, etiam religionem enervat, cum procliviores sint homines ad sectanda vitia potius quam virtutes; discussa totis viribus ignavia, vestigiis præcedentium patrum viriliter inhærere satagamus, eorum memoriam in cordibus nostris versando, eorumque sacros actus frequenter et libenter relegendo: quatenus per rectitudinem operis ipsorum nobis fortitudo operis, quasi de speculo lucidissimo appareat; sicque salubri verecundia confusi, discamus bona etiam quæ agimus, omnino imperfecta reputare, atque ad ampliore justitiæ perfectionem semper anhelare. Si quis vero multum proficere volens: sed non valens, ideoque tædio affectus remissius agere cœperit, audiatur quid sanctus pater Bernardus **1223** dicat: « Nolo, » inquit, « repente fieri summus: paulatim proficere volo. » Si ergo in studio proficiendi non continuo sequitur effectus, est tamen omni proficere volenti quodam prodire tenus, si non datur ultra: solumque nolle proficere, totius negligentiae et dissolutionis, atque ad extremum mortis et damnationis occasio est.

67. Obsecro itaque eos qui ista lecturi sunt, per Dominum nostrum Jesum Christum, ne sola hæc curiositate legisse velint, sed diligenti consideratione pensent, quid in suis moribus a norma justitiæ, quæ in sanctis patribus insigniter refulsit, exorbitet et

quidquid in se a tramite veræ religionis alienum repererint, totum hoc in quotidiano vitiorum et virtutum conflictu ad lineam veritatis corrigere festinent. Nam sicut jure omnium hominum stolidissimus censetur, qui ad arborem viriditate foliorum atque ubertate fructus pulcherrimam veniens, foliorum inanitate ventrem farciret, et ab utilitate fructus jejunos remaneret: eadem rationis æquitate stolidissimus reputatur, qui venustissimam et fecundissimam seriem strenuæ conversationis patrum sanctorum relegens, velut chronica tantum, vel annales regum, ad solam curiosam notitiam rerum eam transcurrit, et nihil ex his quæ legit, ad accendendum in se compunctionis fervorem, ad detergendam conscientiam suæ rubiginem, et ad librandam morum suorum inæqualitatem manu sanctæ devotionis decerpit. Neque enim propterea patrum præcedentium laudabilia gesta describuntur, ut vanæ et inquietæ curiositati serviatur; sed, ut per ea rudes instruantur, infirmi confortentur, lascivi gravitatem sectentur, duri corde compungantur, devoti ad perfectionem informantur, et ut per ædificationem et consolationem legentium **1224** sancta Ecclesia roboretur, et laus Dei, cujus dona sunt bona nostra, per gratiarum actionem amplificetur.

68. Cæterum in hac sola parte veniam a studiosis lectoribus petimus, quod aliquibus in locis sensum, vel summam verborum quæ dicta sunt, retinentes, eandem summam competentem formula orationis

A vestire curavimus: nam de rebus ipsis absit, ut, quantum in nobis fuit, minimum saltem articulum aliter, quam rei eventus fuit, mentiendi libidine læsæ conscientia poneremus. Ipse autem æternus Deus, æterni Dei Filius, Dominus noster Jesus Christus, qui in diebus humilitatis suæ sacramentum perfectæ poenitentiae sanciens, et fundamentum veræ religionis jaciens ait: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me; (Matth. XVI, 24)*; qui quæ extremis diebus, istis, quando senescente jam mundo, fides fluctuat, spes titubat, charitas frigescit, incentivum sancti amoris sui per Cisterciensis Ordinis puritatem multorum cordibus infudit, et ejusdem sacri Ordinis splendidissimam columnam, reverendissimum scilicet patrem nostrum sanctum Bernardum in Clara-Valle erexit; ipse, inquam, Dominus ac Deus noster per merita et intercessionem sanctorum patrum, de quorum vita et moribus ad ædificationem posterorum aliqua conscripsimus, donec nobis ita vestigiis eorum inhærere, ita simplicitatis et innocentiae sensum retinere, ita per continentiam carnis in humilitate vera roborari: ut ad illam æternæ beatitudinis gloriam, ad quæ eosdem patres indubitanter credimus pervenisse, etiam nos, cooperante gratia Dei, quandoque pervenire mereamur, præstante eodem Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per immortalia sæcula sæculorum. Amen.

FRAGMENTA

EX HERBERTI LIBRIS DE MIRACULIS CISTERCIENSIIUM MONACHORUM

(Lib. I, cap. 5-7; lib. II, cap. 12-14, 25.)

1223 I. — De Acardo Clara-Vallis monacho.

1. In eodem quoque monasterio exstitit religiosus quidam monachus, nomine Acardus, vir quidem genere nobilis, sed conversatione nobilior. Hic autem beato Bernardo abbate suo jubente atque mittente, plurimorum cœnobiorum initiator atque extractor fuit. Qui dum adhuc esset in probatione, isdem pater beatissimus Bernardus una die venit ad Novitios consolandos, ut sæpe solebat. Terminato itaque sermone, prædictum Acardum cum aliis duobus Novitiis traxit in partem, et præmonuit in spiritu prophetico, ita loquens: « Futurum est, inquit, ut Novitius ille (designavit autem eum ex nomine) ante diem crastinum furtive recedat. Vos igitur vigilate, et estote parati, ut fugientem cum rapinis effugere non sinatis. Et si miser a nobis exierit, quia non erat ex nobis, spolia tamen, quia nostra sunt, retinebitis nobis. » Quo audito mirati sunt illi, et cum silentio præstolati sunt exitum rei. Profunda vero nocte duo ex illis cum fu-

C gitivum in lecto firmiter dormientem conspicerent, tunc et ipsi dormire cœperunt: erant enim oculi eorum gravati, illudente eis utique spiritu erroris. Verumtamen Acardus, quia certissime credidit verbum a sancto Patre prolatum haud posse irritum fieri, somnolentiæ spiritum, qui ei molestissimus erat, virili constantia repellebat. Et nunc frontem, nunc tempora fricans, modo pilos barbæ et capitis vellicans, modo manus et faciem lotitans, nunc de loco ad locum ambulando se excitans, tandem fallaciæ somnium, quo premebatur, evicit. Cumque jam prope esset ut signum ad Vigiliam pulsaretur, ecce duo quasi gigantæ Æthiopes, nigerrimis capis amicti, per ostium domus visibiliter ingrediuntur. Is vero qui præcedebat, gallinam assatam in spico portabat. Porro in ipso veru coluber ingens per caput et caudam infixus erat, qui gallinam eandem hinc inde cingebat. Cum tali itaque ferculo accedit ad locum Novitii; et gallinam fumantem naribus applicat dormientis. Quo statim experge-